

İSLAM İKTİSADI VE PİYASA

Yayına Hazırlayan

Yusuf Enes Sezgin

Firdevs Bulut

İktisat Yayınları – 2
İslam İktisadı Atölyeleri – 2

İslam İktisadı ve Piyasa

Dizi Editörü: Lütfi Sunar
Yayına Hazırlayanlar: Yusuf Enes Sezgin, Firdevs Bulut
Çeviren: Hilal Kına (2), Gülnihal Kafa (3-4)
Enes Berat Gürler (5-6)
Musahhih: Habibe Akay

Kapak Tasarımı ve İç Tasarım: Furkan Selçuk Ertargin

Baskı: Kalkan Matbaası - Sertifika No: 16029
Büyük Sanayi Sitesi 1. Cad. No:99 D:32 / İskitler - Ankara
1. Baskı: İstanbul, 2015
2. Baskı: İstanbul, 2017
ISBN: 978-605-9253-03-1

© İktisat Yayınları, 2017

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları
Rasim Paşa Mah. Söğütlü Çeşme Cad.
Söğütlü Çayır Sok. Kat: 5 & No: 16/21
Kadıköy / İstanbul
Tel / Faks: +90 (216) 449 20 01
www.iktisatyayin.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadı Araştırmaları Merkezi'nin ortak markasıdır.

İSLAM İKTİSADI VE PİYASA

*5-6 Nisan 2014'te İstanbul'da düzenlenen
İslam İktisadi ve Piyasa konulu
II. İslam İktisadi Atölyesi'nin bildirileri.*

Türkçeye Çevirenler:
Hilal Kına
Enes Berat Gürler
Gülnihal Kafa

İslam İktisadı Atölye Dizisi

Bu dizi, İslam iktisadı alanında Türkiye’deki temel kaynak ihtiyacını karşılayarak alana dair yapılan çalışmaları bir araya getirmektedir. Dizide İslam İktisadı Atölyelerinde sunulan tebliğler derlenerek ilgililerinin istifadesine sunulmaktadır.

Dizideki Diğer Kitaplar

Taha Eğri, Necmettin Kızılkaya, Oğuz Karasu (Ed.), *İslam İktisadını Yeniden Düşünmek*

Yusuf Enes Sezgin (Yayına Haz.), *İslam İktisadı ve Emek*

Lütfi Sunar (Ed.), *İslam İktisadı Perspektifinden Sosyal Adalet*

Ahmet Faruk Aysan

1999 yılında Boğaziçi Üniversitesi İktisat Bölümü'nden mezun oldu. University of Maryland College Park'ta 2001 yılında yüksek lisansını, 2005 yılında doktorasını tamamladı. 2005'ten itibaren Boğaziçi Üniversitesi'nde ders vermeyi sürdürmektedir. Uluslararası finans, makroekonomi, ekonomi politik, bankacılık ve finans konularında uzmanlaşan Aysan, birçok uluslararası derginin Yayın Kurulu ve Danışma Kurulu Üyesidir. Akademik dergilerde yayımlanmış çok sayıda makalesi bulunan Aysan, Kasım 2011'den bu yana Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Para Politikası Kurulu Üyesi olarak görev yapmaktadır.

Valentino Cattelan

Lisans eğitimini Karşılaştırmalı Hukuk alanında Roma'da tamamlayan Cattelan, Siena Üniversitesinde Hukuk ve Ekonomi alanlarında yüksek lisans yapmıştır. "Babil, İslam Sözleşme Hukuku ve Türevleri: Şeriata Uygun Finansal Seçenekler Nasıl Yapılandırılabilir?" başlıklı teziyle Siena Üniversitesinden doktora derecesi almıştır. İlgili alanları finansal çoğulculuk, mülkiyet hakları teorisi, risk yönetimi, İslami hukuk ve ekonomi alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Mustafa Dışlı

Lisansını 2002 yılında Ghent Üniversitesi Ekonomi bölümünde tamamlamıştır. Aynı üniversitenin Bankacılık ve Finans bölümlerinden yüksek lisans ve doktora derecesini almıştır. Bankacılık, finans ve İslami finans konularına ilgi duyan Dışlı, bu konularda aralarında the Journal of Financial Services Research, Journal of Financial Stability, Economic Modelling, and Emerging Markets Finance & Trade bulunduğu çok sayıda dergide makale yayımlamıştır.

Ekrem Erdem

Lisans ve yüksek lisans eğitimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesinde tamamlayan Erdem, doktora eğitimini Rensselaer Polytechnic Institute'da Yönetim Ekonomisi alanında tamamlamıştır. 2002 yılında iktisat profesörü olan Erdem hâlihazırda Erciyes Üniversitesi'nde akademik çalışmalarına devam etmektedir.

Aliakbar Jafari

İmtiyazlı Pazarlama Enstitüsü üyesidir. Doktorasını pazarlama üzerine yapmış olup, yüksek lisansını İngiliz Dili ve Edebiyatı'nda tamamladı. Marketing Theory dergisinin editörü olup Consumption, Markets & Culture dergisinin Yayın İzleme Kurulu üyesi, Journal of Islamic Marketing dergisinin Yayın Danışma Kurulu kıdemli üyesi, Iranian Journal of Management Studies dergisinin Yayın Kurulu üyesi, International Journal of Academic Research in Management dergisinin Yayın Kurulu üyesi ve International Islamic Marketing Association İcra Kurulu üyesidir.

Hüseyin Öztürk

Lisansını İstanbul Teknik Üniversitesi Elektronik Mühendisliği Bölümü'nde tamamlayan Öztürk, yüksek lisansını da aynı üniversitenin Ekonomi Bölümünde tamamladı. 2014'de Leicester Üniversitesi Ekonomi doktorasını tamamladı. Hazine Müsteşarlığı Dış Ekonomik İlişkiler Genel Müdürlüğünde çalışmaya devam eden Öztürk'ün birçok ekonomi dergisinde makaleleri yayınlanmıştır.

Bilal Ahmed Qazi

Yükseköğrenimini 2003 yılında Jamiah-tul-Uloom Ul-Islamiyah Bano-ri Town'dan almıştır. Uzmanlığını Jamia Darululoom Karchi'den İslam hukuku alanında yapmıştır. MBA programını Institute of Business Administration'da tamamlamıştır. 2006'dan beri Meezan Bank'ta şer'i danışmandır. Ayrıca, NAFA Islamic Mutual Funds'da hukuk danışmanıdır.

Özlem Sandıkçı Türkdoğan

Boğaziçi Üniversitesinde İşletme lisans eğitimini tamamladıktan sonra İngiltere'de Birmingham Üniversitesinde MBA yapmıştır. 1999 yılında ABD'de Pennsylvania State Üniversitesinden Pazarlama alanında doktora derecesini almıştır. 2000-2013 yılları arasında Bilkent Üniversitesi İşletme Fakültesinde çalışmıştır. Din-tüketim-pazarlama etkileşimi, modernleşme-kimlik-tüketim dinamikleri ve geliştirmekte olan piyasalarda marka stratejileri üzerine araştırma projeleri yürütmektedir. Çalışmaları Journal of Marketing, Journal of Consumer Research, Journal of Business Research, Marketing Theory, Business History Review, Journal of Consumer Behavior, Fashion Theory gibi dergilerde ve çeşitli kitaplarda yayınlanmıştır.

Mustafa İbrahim Turhan

Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi İşletme bölümünde tamamladı. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Uluslararası bankacılık yüksek lisansını “Kamu Kesimi Açıklarının Makroekonomik Sonuçları ve Türkiye’de Bankacılık Kesimi Üzerinde Etkileri” konulu tez ile, Bankacılık doktorasını da “Finansal Krizler ve Reel Sektör Üzerindeki Etkileri: Türkiye Örneği” konulu tez ile tamamladı. 1 Nisan 2004 tarihinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) Banka Meclisi üyeliğine, 7 Haziran 2006 tarihinde Para Politikası Kurulu üyeliğine seçilen Turhan, 8 Mayıs 2008 tarihinde Başkan Yardımcısı olarak atandı. Turhan’ın uluslararası hakemli dergilerde Türkiye ekonomisi, finansal iktisat ve iktisat politikası alanlarında yayımlanmış makaleleri de vardır.

Mansour Yeganeh

Yüksek lisansını ve doktorasını mimari ve kentsel tasarım alanında yapmıştır. İslamî çalışmalar, metodoloji, sürdürülebilir tasarım ve mimarinin sosyal hayata etkisi konularında araştırmalarına devam etmektedir.

İçindekiler

Sunuş	11
1. Müslüman Bireyin İktisadi Davranış Hususiyetleri ve İslam Piyasa Geleneği <i>Ekrem Erdem</i>	15
2. Piyasa İktisat Teorisinde Adalet, Kimlik ve Çoğulculuk <i>Valentino Cattelan</i>	45
3. Sosyal Adalet, Tüketici Refahı ve Sürdürülebilir Piyasa Geliştirimi <i>Aliakbar Jafari, Özlem Sandıkçı Türdoğan</i>	63
4. İslamî Bankalar Mevduat Disiplinine Tabi Midir? <i>Mustafa Dişli, Ahmet F. Aysan, Hüseyin Öztürk, İbrahim M. Turhan</i>	83
5. Fiyat Müdahalesinin (Tes'ir) Şer'i Kuralları ve Günümüzdeki Uygulamaları <i>Bilal Ahmed Qazi</i>	113
6. İslam Beldelerinde Sosyo-Ekonomik Değerler ile Mimari Yapılar Arasındaki İlişkinin Araştırılması <i>Mansour Yeganeh</i>	133

Sunuş

Kapitalist iktisadi sistemin yol açtığı küresel sıkıntılar gittikçe artan bir seyir izlemektedir. Mevcut iktisadi anlayış ve uygulamalar, insanın “insan olma” vasfını göz ardı etmiş, daha fazla kâr elde etme ve maddi anlamda müreffeh bir hayat yaşama uğruna girilen çabalar insanlığın büyük bir kısmını sefalet ve yoksulluğa sürüklemiştir. Sürekli çalışmaya zorlanan, sürekli tüketmeye teşvik edilen ve sürekli borçlu hale getirilen insanlar, sistemsel bir kuşatmaya maruz kalmış ve çıkış yolu bulamayacak derecede güçsüzleştirilmişlerdir.

Her şeye rağmen bu duruma çare olmak için alternatif bir sistem arayışı yıllardır farklı açılardan tartışılmaktadır. Süregiden tartışmalar bazen hâkim iktisadi sistemin eksikliklerinin telafi edilmesi gerektiği şeklinde ortaya çıkmış, bazen de tamamıyla farklı bir düzen teklifini gündeme getirmiştir. İslam İktisadı tartışmalarını da bu bağlamda, Müslüman düşünürlerin bilgi ve tecrübeleri doğrultusunda şekillenecek olan alternatif bir piyasa arayışı olarak ifade etmek mümkündür.

Ancak 1980’lerden itibaren neoliberal politikalarla beraber finans kapitalizminin küresel ölçekte etkinleşmesiyle tartışmaların seyri de değişmiştir. Bankalar aracılığıyla insanlar borç, kredi, faiz sarmalına mahkûm edilmiş, öbür yandan finans kurumları kârlarını fâhiş oranlarda arttırmıştır. Finans kurumlarının etki alanını bu derece genişlettiği bir dönemde, İslam iktisadı üzerine yapılan çalışmalar da yön değiştirmiştir. Son otuz yıldır yapılan çalışmalar neticesinde geline nokta baktığımızda, alternatif sistem arayışlarının, mevcut sistem içerisinde var olma çabalarına doğru evirildiğini görmekteyiz. İktisadi bir sistem oluşturma arayışları, özellikle finansal boyutla sınırlandırılmış ve faizsiz bankacılık hizmetlerinin başlatılması ile Müslümanlara sistem içerisinde yer açılmıştır.

Nisan 2014’te, İslam iktisadı çalışmalarını finansal alanın kısıtlamasından kurtararak bütün yönleriyle ele almak ve İslam iktisadının alternatif bir sistem olarak iddiasını sürdürmesini sağlamak amacıyla “II. İslam İktisadı Atölyesi: İslam İktisadı ve Piyasa” başlıklı uluslararası bir toplantı gerçekleştirilmiştir. Elinizdeki kitap, dünyanın farklı coğrafyalarından atölyeye katılan ilim adamlarının sunduğu tebliğlerin bir seçkisinden oluşmaktadır. Atölye çalışması süresince sunulan tebliğler konu hakkında uzman akademisyenlerce müzakere edilmiştir. Ayrıca katılımcılar tarafından dile getirilen eleştiri ve katkılar da dikate alınarak tebliğ metinleri yazarlar tarafından gözden geçirilmiş ve okuyucuların istifadesine sunulmuştur.

Birbirinden kıymetli altı farklı makaleden oluşan kitapta, İslam ve piyasa arasındaki ilişki odak noktası olarak belirlenmiş, adil, insani ve sürdürülebilir bir piyasa modelinin imkanı tarihsel bilgiler ve mevcut iktisadi koşul-

lar ışığında tartışılmıştır. Ayrıca bu makalelerde, serbest piyasanın niteliklerinden piyasa iktisadında adaletin ve çoğulculuğun sağlanması arayışına, Müslüman bireylerin iktisadi davranış hususiyetlerinden sosyal adalet ve refah devleti söylemlerine, İslamî bankaların yapı ve işleyişinden fiyat müdahalesinin fıkhi kaynaklarına ve etik ve iktisadi anlayış arasındaki bağdan Müslüman ülkelerdeki çarşıların sosyo-ekonomik yapısına kadar birçok tartışma ele alınmıştır. Bu değerli çalışmaların, İslam iktisadı alanında yapılan diğer çalışmalara katkı sunmasını ve insanlığın faydasına olacak fikirleri beslemesini temenni ederiz.

Atölye çalışmasına kilometrelerce öteden katılım göstererek kıymetli ilmi çalışmalarını bizlerle paylaşan değerli ilim adamlarına; bilimsel çalışmalardaki tecrübe ve katkılarını esirgemedikleri için Prof. Dr. Nihat Erdoğmuş, Yrd. Doç. Dr. Necmettin Kızılkaya, Yrd. Doç. Dr. Lütfi Sunar ve Süleyman Güder'e; atölyenin gerçekteşmesinde büyük katkıları olan Taha Eğri, Oğuz Karasu ve Merve Çakar'a; çeviri ve tashih süreçlerinde özveriyle çalışan Gülnihal Kafa, Enes Berat Gürleri, Hilal Kına ve Habibe Akay'a ve kitabın yayına hazırlanmasında bizlere yardımcı olan herkese teşekkürlerimizi sunarız.

Yusuf Enes Sezgin - Firdevs Bulut

Mart 2015 / İstanbul